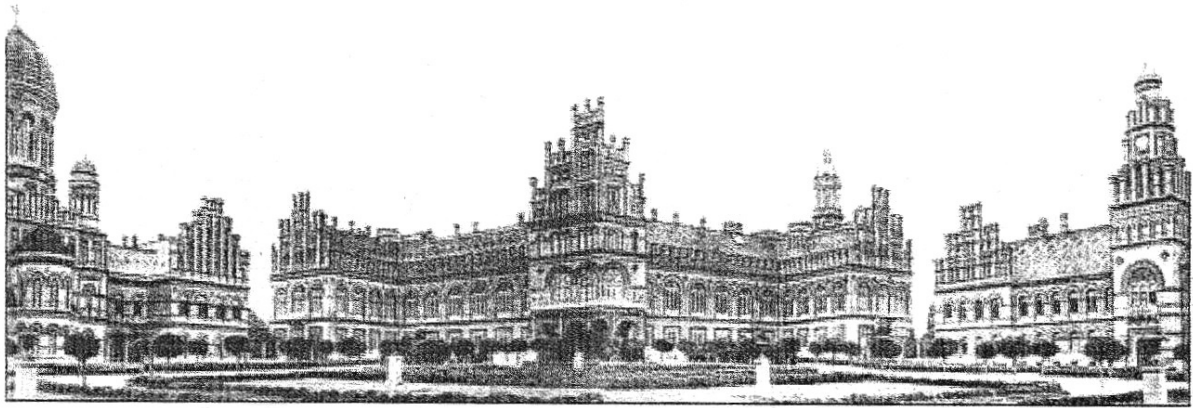

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Чернівецька обласна рада
Чернівецька обласна державна адміністрація
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)
Чернівецька обласна організація
Національної спілки краєзнавців України

**ХІІ БУКОВИНСЬКА МІЖНАРОДНА
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ,
ПРИСВЯЧЕНА 185-й РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ
НАРОДЖЕННЯ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ТА 160-й РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
СТЕПАНА СМАЛЬ-СТОЦЬКОГО**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Чернівці, 1 – 2 листопада 2019 р.

Чернівці – 2019

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Чернівецька обласна рада
Чернівецька обласна державна адміністрація
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)
Чернівецька обласна організація
Національної спілки краєзнавців України

**ХІІ БУКОВИНСЬКА МІЖНАРОДНА
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ,
ПРИСВЯЧЕНА 185-й РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ
НАРОДЖЕННЯ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ТА 160-й РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
СТЕПАНА СМАЛЬ-СТОЦЬКОГО**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Чернівці, 1 – 2 листопада 2019 р.

Чернівці
Мехнограф
2019

Друкується за ухвалою вченої ради факультету Історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 3 від 30.10.2019 р.).

Редакційна колегія:

Голова: д.і.н., проф. О.В. Добржанський.

Члени: д.і.н., проф. В.М. Ботушанський, д.і.н., проф. Ю.І. Макар, д.і.н., проф. Т.В. Марусик, к.і.н., доц. Г.М. Скорейко, к.і.н., доц. А.В. Федорук, к.і.н., доц. Г.М. Яценюк, к.і.н., доц. М.Р. Гуїванюк (відповідальний секретар).

Рецензенти:

Юрій М.Ф., доктор історичних наук, професор,

Райківський І.Я., доктор історичних наук, професор.

B906 XII Буковинська міжнародна історико-краєзнавча конференція, присвячена 185-й річниці від дня народження Юрія Федьковича та 160-й річниці від дня народження Степана Смаль-Стоцького. Тези доповідей, Чернівці, 1 – 2 листопада 2019 р. / Наук ред. О.В. Добржанський. Чернівці: Технодрук, 2019. 172 с.

У збірнику тез учасників конференції на основі сучасних методологічних підходів розглядаються актуальні питання історичного минулого Буковини та Північної Бессарабії, історії України, історіографії, джерелознавства, історичної й політичної регіоналістики та етнології. Для науковців, студентів та широкого загалу читачів.

УДК: 94(477) (063)

Тези доповідей конференції друкуються в рамках виконання регіональної програми «Буковинські студії VIII».

ЮРІЙ ФЕДЬКОВИЧ ТА СТЕПАН СМАЛЬ-СТОЦЬКИЙ В КОНТЕКСТІ ЕПОХИ

Ковалець Л. Юрій Федькович як завжди учень.....	9
Мельничук Б. Присутність Юрія Федьковича в нашому сьогоденні.....	11
Куруцак Л. Юрій Федькович у мистецьких творах із колекції Чернівецького художнього музею.....	12
Валявська К. (Чернівці) Соціальні практики світського життя у праці О.Маковея «Життєпис Осипа Юрія Федьковича-Гординського».....	14
Шморлівська Л. Літературно-критичні студії Дениса Лукіяновича про Юрія Федьковича.....	16
Добржанський О. Степан Смаль-Стоцький – лідер українського руху на Буковині другої половини XIX – початку XX ст.....	18
Заводовський А. Степан Смаль-Стоцький і процеси українського націєтворення на Буковині в останні десятиліття XIX – на початку XX ст.....	20
Мельничук Я. Степан Смаль-Стоцький і Ольга Кобилянська: перетин долі.....	22
Дутчак І. Степан Смаль-Стоцький і діяльність українського організованого студентства на Буковині у другій половині XIX – на початку XX ст.....	23
Герегова С. Академік Степан Смаль-Стоцький та «золотий період» діяльності Українського вільного університету.....	25
Скорейко Ганна (Чернівці) Листи Остапа Луцького до Степана Смаль-Стоцького: живий нерв епохи.....	27
Райківський І., Савчук Б. З історії взаємин Степана Федака та Степана Смаль-Стоцького.....	30
Федунь М. Степан Смаль-Стоцький і західноукраїнське шевченкознавство першої половини XX століття (мемуарний і літературознавчий аспекти).....	33

Калініченко В., Пивоваров С., Льків М. Медальйон зі святим вершником з Чорнівського городища XIII ст.: структурний аналіз.....	35
Шкурідін О. Червонодібровське городище IX-X ст.	37
Балух О. Польсько-турецькі конфлікти другої половини XVII ст. в контексті історії Північної Буковини.....	39
Богачик Т. Хотинщина після Бухарестського мирного договору(1812-1813 рр.).	41
Безаров О. Про перебування Житомирського єгерського полку в Хотині у 1836–1837 роках.	42
Рунак О., Льків М. Печатка доглядача корчемної варти Бессарабського акцизного управління.	44
Ботушанський В. З історії судочинства на Буковині у II половині XIX – на початку XX ст.....	46
Марусик Т. Архітектор Йозеф Главка в історії Чернівців.....	47
Гуйванюк М., Яценюк Ф. Представники української літературної інтелігенції у взаєминах з січовим рухом на Буковині (початок XX ст.).....	49
Добржанський С. Реформування управління містом Чернівці на початку XX ст.....	52
Колодій А. Діяльність студентського товариства «Січ» у Чернівцях (1902-1914 рр.).....	54
Левіна Ю. Демонізація румунської влади як складова радянської пропаганди в Північній Буковині у 1940 році..	56
Суровцев О. Німецький консул Чернівців і порятунок євреїв у жовтні 1941 року.....	58
Яворська І. «Світ-заочі»: індивідуальні історії порятунку чернівецьких євреїв під час голокосту.....	61
Бестанчук Я. Спротив радянізації на території Північної Буковини та Хотинщини у 1940-1941 рр.: форми, масштаби, структура.....	62
Чучко М. Православне церковно-релігійне життя на території Чернівецької області за радянської доби.....	64

Филипчук О. Християнські міти з периферії Європи: Бруно Кверфуртський і хрещення Русі.....	67
Христан Н. Князь та Король Данило Романович в інтелектуальній думці галицьких українофілів другої половини XIX ст.: конструювання образу.....	69
Ковалець Т. Мешканці козацьких таборів некомпатанти під час збройних виступів Війська Запорозького до Хмельниччини: спроба актуалізації образу.....	71
Івасюк О. Політична, громадська та публіцистична діяльність Осипа Безпалка.....	73
Кобута Л. До питання взаємин лідера «молодого» крила УСДП В.Левинського і керівника буковинських соціал-демократів О.Безпалка у 1906-1912 рр.....	75
Паска Г. Участь Лева Бачинського у діяльності Загальної української ради (ЗУР).	77
Яценюк Г. Особливості формування фінансової системи урядом Української центральної ради.....	79
Марчук О. Ради міністрів освіти та ісповідань на чолі з Іваном Огієнком: роль у державотворчому процесі УНР (1919 – 1920 рр.).....	81
Комарницький О., Комарницька Л. Реакція студентів педвишів радянської України на міжнародні події (20-30-ті рр. XX ст.).....	83
Гуменюк О. Українська радянська сім'я: специфіка перетворень.....	85
Паска Б. «Програма укомуністів» в контексті реалізації секретної справи КДБ «Блок».....	87
Коляда І., Коляда Ю. Вплив особистості С.Жадана на утвердження української мови: історико-культурний аспект.....	89
Приюлюк В. Пам'ять поляків та українців про міжнаціональний конфлікт у роки Другої світової війни на прикладі фільму В.Смажовського «Волинь».....	91

інтерпретаціях (дослідження велися впродовж 1914–1934 р.р.) професор звернув увагу на ритміку Шевченкової поезії, ідеї його творчості, Шевченкову етику, концепцію його поеми «Сон» та її мистецьке переведення тощо. Окремого аналізу з боку С. Смаль-Стоцького зазнали, серед загалу такі твори Кобзаря як «Великий льох», «Чигирин», «Тарасова ніч» і, само собою зрозуміло, «Іван Підкова». До цієї ж поеми у числі інших історичних творів митця звернувся й Д. Николишин.

Вагомий пласт у літературі Західної України, зокрема наукової, становлять літературознавчі поціновування Т. Шевченка галичанами В. Пачовським і Б. Лепким. Зокрема, оригінальною за змістом є стаття В. Пачовського «Геній Шевченка». Пачовський-літературознавець, простеживши різницю між генієм і талантом, пересипавши свої літературно-критичні роздуми уривками з «Кобзаря», приходять до висновку, що Батько Тарас, котрий творив із підсвідомості як скарбниці почувань раси, племені, нації, роду, із інтуїції та примусу творити попри свою волю, – неперевершений геній. «Душевний», «Наймички», поеми «Сон» тощо, прокладення моста між минулим і сучасним. До візіонерських поглядів Шевченка, який, на думку критика, у цьому аспекті перевищує всіх поетів Слов'янщини, є передбачення вибуху березневої революції в Росії. І найголовніше: саме тому, що Шевченко – геній України, на погляд В. Пачовського, його «Кобзар» став книгою мудрості для нації, всі партії уважають його за речника своєї програми, а вітчизняна думка покликуються на нього як на джерельну криницю кожної нової мети, ідеї та чину. Своєю статтею «Геній Шевченка» Пачовський перегукнувся з думками Смаль-Стоцького на аналогічну тематику («Чому Тараса Шевченка називасмо генієм України»).

Отже, ім'я Т. Шевченка записане золотими літерами в напрацюваннях буковинської та галицької інтелігенції першої половини ХХ століття.

ІСТОРІЯ БУКОВИНИ ТА ПІВНІЧНОЇ БЕССАРАБІЇ

Віталій Калініченко (Чернівці)

Сергій Пивоваров (Київ)

Микола Ільків (Чернівці)

МЕДАЛЬЙОН ЗІ СВЯТИМ ВЕРШНИКОМ З ЧОРНІВСЬКОГО ГОРОДИЩА ХІІІ ст.: СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ

На території Давньої Русі надзвичайно важливе значення мало вшанування святих воїнів. В їхніх образах знайшли відображення уявлення про мужність, хоробрість, віру і віротерпимість, жертвну любов до батьківщини. Поширення культів святих воїнів сприяли князівські династії та військова дружина, для яких вони були взірцями захисників, охоронців, родових патронів. Свідченням цього є численні зображення християнських святих на військових обладунках, у давньоруському мистецтві: фресках, іконах, різьбі по дереву і кістці, металопластиці тощо. Значного розповсюдження набули зображення святих вершників і в Галицько-Волинському князівстві, про що свідчать знахідки виробів, переважно металопластики, з розкопок давньоруських поселень, городищ, могильників, руїн літописних міст на землях, які входили до їхнього складу.

Особливої уваги заслуговує бронзовий медальйон (іконка-підвіска) із зображенням святого воїна, яка була виявлена при дослідженні Чорнівського городища у 2019 р. Виявлений медальйон (кругла підвіска-іконка) виготовлений із бронзи. Його загальна висота – 2,4 см, ширина виробу – 2 см, маса – 1,5 г. Металевий виріб містить зображення з одного боку, інший – гладенький. На медальйоні зображено вершника у німбі, який їде вліво з піднятим вгору списом. За спиною вершника розвівається плащ (крилоподібної форми), до захисного озброєння кінного воїна, очевидно, належить щит (?), округлої форми, який розміщений ближче до тулуба, біля шиї фігури коня, з лівого боку постаті вершника. Зображення на медальйоні обведене рельєфною подвійною лінією. Огляд виробу показує, що він виготовлений шляхом відливання в двосторонній кам'яній формі. Нумізматичний матеріал, виявлений на

городищі (4 візантійські монети періоду 1197 – 1246 рр. та 4 угорських брактеати Бели IV (1225 – 1235 рр.) дозволяє датувати медальйон в широкому розумінні серединою-другою половиною XIII ст. Інші датуючі речі з городища – знахідка персня з геральдичним зображенням знака Рюриковичів, який належить до 1252 – 1256 рр. дозволяє підвищити хронологічні рамки побутування подібного типу знахідок до другої половини XIII ст.

Пошук аналогії знахідці засвідчив, що подібні медальйони неодноразово траплялися в давньоруських старожитностях, зокрема на території Галицько-Волинського, Київського та Чернігівського князівств. В цілому на сьогодні відомо до 20 іконок-підвісок подібного типу. Відсутність надписів на медальйоні затрудняє атрибуцію кінного святого воїна. В літературі зображення святого вершника на таких підвісках в більшості випадків пов'язується із св. Георгієм (Юрієм). Але спеціально іконографія зображення на цих медальйонах не досліджувалася. Інколи постать воїна просто інтерпретується як «святий вершник» чи «безіменний святий воїн». Інтерпретацію зображення на медальйоні, на нашу думку, можна здійснити, використовуючи давньоруські вислі печатки. Порівняння зображення на медальйоні із сюжетами на буллах показує, що воно найближче до іконографічного типу зі св. Феодором. На всіх «феодоровських» печатках святий озброєний списом, інколи зображений зі стягом.

Таким чином, виявлений медальйон є важливою знахідкою як для території Пруто-Дністровського межиріччя, так і для усіх земель, які входили до складу давньоруської держави. Окрім того, медальйон, враховуючи вузький хронологічний діапазон побутування, за матеріалами Чернівського городища дозволяє датувати його в межах середини-другої половини XIII ст., а порівняння з іншими знахідками металопластики з пам'ятки, зокрема з фрагментом ікони-складня, дозволяє висловити думку, що на медальйоні зображений св. Феодор Тирон. Виявлені предмети дозволяють проаналізувати розвиток військової справи та озброєння Візантійської імперії та Русі у XIII-XV ст., а також прослідкувати еволюцію іконографії та особливості духовного життя населення Давньої Русі в епоху середньовіччя.

Олександр Шкурідін (Чернівці)

ЧЕРВОНОДІБРОВСЬКЕ ГОРОДИЩЕ IX-X ст.

Вивчення не однієї сотні археологічних пам'яток на території Чернівецької області дало змогу вченим стверджувати, що давніми жителями цього краю були слов'яни. Впродовж минулого століття було досліджено велику кількість городищ цього періоду, аналіз яких став важливим науковим внеском до історії східних слов'ян. Одним із таких є городище IX-X ст. в селі Червона Діброва Глибоцького району, яке розміщується в західній частині населеного пункту. Укріплення разом з прилягаючою територією з півдня та південного сходу жителі села здавна називають Городище.

Обстеження пам'ятки проведено в 1951 р., а в 1968-1970, 1973 рр. археологічною експедицією Чернівецького краєзнавчого музею та Чернівецького державного університету під керівництвом Б.О.Тимошука були проведені наукові розвідки та датування городища.

Займає воно майданчик у формі рівностороннього трикутника, з довжиною сторони 130 м і розташоване на високому пагорбку, обмежене з трьох боків крутими схилами, в яких основа дорівнює 30, а висота – 130 м. З обох доступних боків обмежене заплілими ровами та невисокими розореними валами, висотою 0,5 м та шириною 8 м. В його насапах виявлено багато обпаленої глини і каміння.

Прорізка валу з боку поля показала, що основу оборонної лінії складала стіна із горизонтально викладених колод, закріплених стовпами. З внутрішнього боку до стіни примикав довгий наземний будинок шириною близько 3,5 м, а із зовнішнього боку стіна була зміцнена глиняним укосом з кам'яною серцевиною. Стіни такої конструкції широко застосовувалися в оборонному зодстві східних слов'ян. Вони виявлені також при дослідженні інших слов'янських фортець Чернівецької області, зокрема в селах Ревне, Ломачинці, Горішні Шерівці тощо.

Окремо досліджувався в'їзд до городища. Він мав вигляд перерізу шириною 3 м, який з обох боків обгороджено стінами з горизонтально покладених деревин, закріплених у стовпах. Від них збереглися 4 стовпові ями діаметром 0,3-0,4 м, глибиною

**ХІІ БУКОВИНСЬКА МІЖНАРОДНА
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ,
ПРИСВЯЧЕНА 185-Й РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ
НАРОДЖЕННЯ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ТА 160-Й РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
СТЕПАНА СМАЛЬ-СТОЦЬКОГО**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Чернівці, 1 – 2 листопада 2019 р.

Підписано до друку 30.10.2019. Папір офсетний. Формат 60х84/16.

Ум. друк. арк. 9,99. Зам. № 36. Тираж 100 прим.

Видавець та виготівник: ПБКФ «Технодрук»

Свідомство суб'єкта видавничої справи ДК №1841 від 10.06.2004 р.
58000, м. Чернівці, вул. І. Франка, 20, оф.18, тел. (0372) 55-05-85